

Asia: VN/12900/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan näkemykset sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Päijät-Hämeen hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta koskien sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamista.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue pitää tärkeänä, että kelpoisuutta toimia tilapäisenä sosiaalityöntekijän tehtävissä selkiytetään. Hyvinvointialue katsoo kuitenkin, ettei lakiehdotus edistä parhaalla mahdollisella tavalla tavoitteiden toteutumista käytännössä.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue kiinnittää erityisesti huomioita säännöskohtaisissa perusteluissa mainittuihin tilapäisen sosiaalityöntekijän vaatimuksiin ja edellytyksiin (s. 39-40). Hallituksen esityksessä tuodaan esille tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimivan henkilön toimiminen palvelusta vastaavan laillistetun sosiaalityöntekijän työparina osallistuen asiakkaan palvelutarpeen arviointiin ja suunnitelman laadintaan. Tämän mallin yhtenä etuna on varmasti se, että se mahdollistaa välittömän tuen ja ohjauksen antamisen tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimivalle henkilölle. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen mielestä esitysluonnos ei kuitenkaan tule edistämään riittäväällä tavalla hyvinvointialueen mahdollisuuksia huolehtia asiakkaiden päätösten ja toimenpiteiden toteuttamisesta, sosiaalityön johtamisesta ja kehittämisestä lainsäädännön edellyttämällä tavalla eikä keventämään laillistettujen sosiaalityöntekijöiden työmäärää tai mahdollisuuksia selviytyä lakisääteisistä velvoitteista. Päijät-Hämeen hyvinvointialue ei puolla tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimivan henkilön tehtävien rajaamista hallituksen esitysluonnoksen mukaisesti.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue katsoo, että tahdosta riippumattoman huollon antamista ja siihen liittyviä toimenpiteitä lukuun ottamatta tilapäisen sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivan henkilön tulisi voida vastata esim. palvelutarpeen arvioinneista ja toimia omatyöntekijänä / lapsen asioista vastaavana sosiaalityöntekijänä. Mikäli tilapäisenä sosiaalityöntekijän tehtävissä toimiva henkilö ei

voi näistä vastata, ei esityksellä tulla saavuttamaan sen tavoitteita ja paranneta tilannetta sosiaalityössä. Esitysluonnokseen sisältyvä tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimivien henkilöiden tehtävien rajaaminen ei myöskään selkiyttäisi tehtäviä ja työnjakoa suhteessa sosiaaliohjaajiin, joista osa toimii myös omatyöntekijän roolissa. Ei-omatyöntekijänä toimivia sosiaaliohjaajia työskentelee puolestaan sosiaalityöntekijän työparina. Uhkana on, että hallituksen esitysluonnoksen myötä työjakokysymyksistä tulisi nykyistä moninaisempia sosiaalityössä.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue puoltaa hallituksen esitysluonnosta tilapäisen sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivan kelpoisuudesta. Käytännön harjoittelun korvaaminen käytännön kokemuksella ja ammattitaidolla on kannatettava. Myös esitykset soveltuvista korkeakoulututkinnoista ovat perusteltuja. Hallituksen esityksessä todetaan, että työnantaja vastaa korkeakoulututkinnon soveltuvuuden sekä riittävän käytännön kokemuksen ja ammattitaidon arvioinnista. Päijät-Hämeen hyvinvointialue kiinnittää huomiota siihen, ettei esitysluonnoksessa anneta mitään reunaehtoja sille, milloin käytännön kokemus ja ammattitaito voidaan arvioida riittäväksi. Tämä edellyttää hyvinvointialueilla sisäisen ohjeistuksen laatimista asiassa, jotta monissa eri yksiköissä tapahtuva arviointi olisi jollain tavoin yhteneväistä. Eduksi voisi olla, jos tältä osin valmisteltaisiin kansallisesti ohjeistusta lain soveltamiseen yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa.

Säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 39) todetaan, että oikeus toimia tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä on sanamuodon mukaisesti tilapäistä. Se edellyttää, että työnantaja rekrytoi aktiivisesti virkaan tai tehtävään koulutus- ja kelpoisuusehdot täyttävää sosiaalihuollon ammattihenkilöä. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen tulkinta em. kirjauksesta on se, että tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimiva voi jatkaa myös vuoden jakson jälkeen tilapäisenä sosiaalityöntekijä, mikäli kelpoisuusehdot täyttävää hakijaa ei ole saatu aktiivisesta rekrytoinnista huolimatta ja tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävää hoitanut on hakenut tehtävää ja on siihen hakijoista parhaiten sopiva. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen mielestä, tämä mahdollisuus tulisi tuoda selkeämmän esille perusteluteksteissä.

Lausunnonantajan näkemykset voimaantulosta

Päijät-Hämeen hyvinvointialue katsoo, että esitetty muutos sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta olisi perusteltua tulla voimaan jo aiemmin, esimerkiksi 1.11.2024 alkaen, mutta viimeistään kuitenkin esitetyn mukaisesti 1.1.2025 alkaen.

Onko lakiehdotuksen olennaisia vaikutuksia arvioitu riittävästi? Mitä muita olennaisia vaikutuksia lakiehdotuksella voidaan arvioida olevan?

Lakiehdotuksen vaikutuksia on arvioitu monipuolisesti, mutta vaikutusten arvioinnin johtopäätökset eivät kaikilta osin ole allekirjoitettavissa. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen näkemys taloudellisista vaikutuksista eroaa esityksen arviosta. Lakiehdotuksen toteutuessa sosiaalityöntekijän virkoja saadaan nykyistä pa-remmin täytettyä, mikä tulee lisäämään palkkakustannuksia nykyisestä. Päijät-Hämeen hyvinvointialueella käytetään tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtäviä hoitavilla jo nyt alemmaa palkkatasoa, kun työtehtävät ja niihin liittyvä työn vaativuuden arviointi poikkeaa toisistaan. Lastensuojelun lisäksi virkoja on täyttämättä myös muissa sosiaalihuollon palvelutehtävissä ja esimerkiksi perhesosiaalityössä sosiaalityöntekijävajeiden taloudelliset ja

asiakasturvallisuuteen liittyvät vaikutukset ovat hyvin merkittäviä. Kun sosiaalityöntekijän virkoja saadaan täytettyä nykyistä paremmin, asiakkaat saavat palveluja nykyistä oikea-aikaisemmin ja suunnitelmallisemmin. Myös monialaisen tuen tarpeisiin kyetään vastaamaan nykyistä paremmin. Oikea-aikaisella ja suunnitelmallisella tuella sekä yhteensovitetuilla palveluilla saadaan myös taloudellisia säästöjä aikaiseksi korjaavan työn vähentyessä.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue katsoo, että hallituksen esitysluonnoksessa nostetaan hyvin esille sosiaali-työntekijätilanteen vaikutukset sosiaalihuollon asiakkaisiin ja asiakasturvallisuuteen. Päijät-Hämeen hyvinvointialue katsoo kuitenkin, että vaikutukset sosiaalihuollon asiakkaisiin ja asiakasturvallisuuteen tulevat turvatuksi parhaiten niin, ettei tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimivan henkilön tehtävistä rajata pois esi-merkiksi palvelutarpeen arviointien tekemistä ja omatyöntekijänä / lapsen asioista vastaavana työntekijänä toimimista. Asiakasturvallisuutta vaarantaa nykyisin huomattavasti enemmän se, että virkoja on täyttämättä paljon ja rekrytointihaasteita johtuen olemassa olevien työntekijöiden asiakasmäärät ovat kasvaneet kohtuuttoman suuriksi. Lakiehdotuksessa tulisi huomioida sosiaalityön nykytila lähtötilanteena ja pyrkiä esityksillä saamaan mahdollisimman nopeasti tilanteeseen positiivisia vaikutuksia.

Lakiehdotuksella on merkittäviä vaikutuksia sosiaalihuollon lakisääteisten tehtävien toteuttamiseen, esimerkiksi palvelutakuun toteutuminen, asiakassuunnitelmat ja asiakasosallisuus ja kuuleminen, sekä henkilöstömitoitusten toteuttamiseen, millä edistetään laadukasta ja asiakasturvallista sosiaalihuoltoa.

Muita yleisiä huomioita lakiehdotuksesta?

Päijät-Hämeen hyvinvointialue pitää erittäin tärkeänä tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimimista koskevan säätelyn tarkentamista. Samalla todetaan, että laillistetun sosiaalityöntekijän ammatinharjoittamista eikä sosiaalihuollon palvelulainsäädäntöön sisältyviä sosiaalihuollon kelpoisuusehtoja ole perusteltua lähteä muuttamaan nykyisestä.

Hallituksen esitysluonnoksessa tarkastellaan kattavasti sosiaalityön kokonaistilannetta. Esityksessä ei kuitenkaan nosteta esille sosiaalityön järjestämistä ostopalveluna tai sosiaalityön ns. rekrytointipalveluja. Valvonnasta vastaavat viranomaiset ovat todenneet kannanotoissaan, että sosiaalityötä tulee toteuttaa viran-haltijatyönä eikä palvelujen hankinta osto-/rekrytointipalveluina ole mahdollista. Tätä periaatetta korostetaan myös sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaissa 612/2021 § 12. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen mielestä tämä linjaus olisi tärkeää sisällyttää hallituksen esitykseen ja edistää sekä varmistaa näin myös yhteneviä käytäntöjä kansallisesti.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue korostaa edelleen, ettei sen mielestä esitetyillä muutoksella edistetä ja tueta parhaalla mahdollisella tavalla hyvinvointialueiden onnistumista tehtävissään. Päijät-Hämeen hyvinvointialue toteaa, että hyvinvointialueilla tarvitaan systemaattista sosiaalityön kokonaiskehittämistä ja työskentelyolosuhteiden parantamista. Edellä mainitun osalta vastuu on erityisesti hyvinvointialueilla itsellään. Hyvinvointialueet tarvitsevat kuitenkin työnsä tueksi

kansallista kehittämistyötä mm. koulutuspaikkojen lisäämisen muodossa. Päijät-Hämeen hyvinvointialue kiinnittää huomiota siihen, että osana sosiaalityön kokonaisuuden tarkastelua, on äärimmäisen tärkeää huomioida tarve lisätä yliopistojen sosiaalityöntekijöiden kandidaatti- ja maisteriopintopaikkoja sekä edistää sosiaalityön erikoistumisopintojen, lisensiaatti- ja tohtoritason tutkintopaikkojen lisäämistä.

Myös lainsäädännön muutoksia tarvitaan muutoksen tueksi. Nykyisen lainsäädännön muutostarpeita tulee arvioida hyvinvointialueen näkemyksiä kuullen. Muutostarpeita on mm. lastensuojelulaissa, jossa lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle on säädetty kymmeniä tehtäviä. Tällainen henkilötasoinen säätely estää tosiasiallisesti työn tarkoituksenmukaisen ohjaamisen hyvinvointialueilla.

Valtanen Pirkko
Päijät-Hämeen hyvinvointialue

Turkulainen Tiina-Leena
Päijät-Hämeen hyvinvointialue - Lausunnon antaja vammaispalvelujen
tulosaluejohtaja Pirkko Valtanen, Perhe- ja sosiaalipalvelujen
toimialajohtaja Mika Forsbergin sijaisena